

NAMAZIN RÜKÜNLERİ

Kıymetli Okurlarım,

Hatırlarsanız geçen sayımızda namaz kılmak için gerekli olan ön hazırlıkları, yani hadesten taharet dediğimiz manevi pisliklerden arınmayı konu edinmiştik. Gerçi namaza girmeden bunlardan başka bir takım şartlar daha vardır. Necasetten temizlik dediğimiz, namaz kılanın bedeninin, elbisesinin ve namaz kılacağı yerin de görünür pisliklerden arınmış olması şarttır. Temizliğinden şüphe edilen veya yeterli büyüklükte olmayan bir yaygıda namaz kılınacaksa Hanefilerce, öncelikle ayakların geleceği yerin temizliğine dikkat edilmeli, Şafiilerce ise secdeye gelecek yere özen gösterilmelidir. Çünkü onlarca namazdan kasıt secde etmektir ve en önemli rükün secdedir. Bizlerce ise namazdan kasıt kıyamdır ve en önemli rükün kıyamdır. Setr-i avret dediğimiz, erkeklerin göbekte diz kapakları arasında kalan yerlerini, bayanların ise el ve yüz hariç bedenlerinin tamamını kapatmaları da şarttır. Ayrıca istikbal-i kible dediğimiz, dünyanın neresinde bulunulursa bulunulsun, namaz kılarken müslümanların Mekke’de bulunan Kabe-i Muazzama’ya yönelmeleri ve her namaz için belirlenen vakitlerde eda etmeleri de namazın şartlarındandır.

Namaz girmeden önce bu şekilde maddi ve manevi hazırlıklar yapıldıktan sonra namaza durulacağı zaman da batini, yani iç aleme ait kontrolü de yapmak, her ne kadar farz değilse de ibadeti mükemmel bir seviyeye çıkarma açısından gereklidir. Kul ile Allah (c.c) arasındaki rabıta namazla husule gelir. Namaz mü’minin miracıdır.

İleride bahsedeceğimiz iftitah tekbiri, alınırken eller semaya doğru kaldırılmakla miraca yükseliş, dünyayı ve masıvayı elinin tersiyle arkaya atış, avuçlarının içiyle Kabe’yi selamlama, düşmanın teslim olma esnasında ellerini yukarıya kaldırması ve daha bilemediğimiz nice derin manalar kastedilerek saygıyla ve edeple huzura varılmalıdır.

İftitah tekbiri, hakkı hakkında her ne kadar altısı Hanefi alimlerinin çoğuna göre, yedisi dışında beşi de içindedir. Şafiilere göre ise beşi dışında on yedisi içindedir. O halde niyet namazın şartlarından, yani dışındaki farzlardan, Şafiilerce farzlardandır. Şimdi rükünleri içine alarak, yani içindeki farzlardan, Şafiilerce şart olan niyet ve sırasıyla inceleyelim. Biz işlemememiz hasebiyle ele başlangıç tekbirini de daha önce alacağız, inşaallah.



1. Niyet :

Niyet kalbe aittir. Bütün ibadetlerde kalben tayin etmek, azmetmek, yapacağının ne olduğunu bilmek niyettir. Kalb ile beraber dil ile de söylenmesi efdaldır. Nafile ve sünnetlerde mutlak niyet, yani namaz kılmaya niyetlenilse kafidir. Fakat farz ve vaciblerde ise tayin etmek lazımdır. Dolayısıyla “Bugünün farz olan ikindi namazını Allah rızası için kılmaya niyet ettim.” Veya “Niyet ettim Allah rızası için bugünkü öğlenin farzını kılmaya” diye söylenmelidir. Ayrıca vitir ve bayram namazları da belirtilmelidir. İmama uyanın ise “Uydum imama” demesi gerekir. İmamın ise cemaatinde kadın varsa “Bana uyanlara imamım” demesi şart, aksi halde bunu söylemesi gerekmez. Hatta ben falan kişiye imamlık yapmıyorum dediği halde o kişi de kendisine uyarsa yine sahihtir. Niyet edilince tekbir hemen alınmalıdır. Araya namaza uygun olmayan şeyler girmemelidir. Şafiilerce; Niyet ile tekbirin aynı anda beraberce, yani dil tekbiri söylerken zihinden de niyet geçirilmelidir.

2. İftitah Tekbiri :

Başlama tekbiri demektir. Mübah olan birçok şey namaza durmakla haram kılındığından tekbiret-ül ihram da denir. Bunun da bir takım şartları vardır.

- a) Ayakta getirmek : Bu yüzden rükuda olan cemaate yetişmek için acele davranan bir kimse buna dikkat etmelidir. Çoğu kimseler böyle bir durumda rükuu kaçırmayayım derken eğilirken tekbir almaktadır ve böylece namazın tamamını kaçırmaktadır, haberi de olmamaktadır. Tabi bu durumda rükua daha yakın olunca böyledir. Yoksa kıyama yakın ise zarar vermez. Ayakta “Allah” deyip rükuda “Ekber” diyecek olsa sahih olmaz. Böyle bir durumda şüpheden kurtulmak için en sağlamı ayakta iftitah tekbirini alır, rüku için de ikinci bir tekbir daha alır. Rükuda “sübhanallah” diyecek kadar imama eşlik eden kimse o rekata yetişmiş sayılır.
- b) Cemaatle kılanın imamla birlikte veya faziletine yetişmek istiyorsa en az imamın son harfi olan “ra” ile birlikte muktedi ilk harf olan hemzeyi birlikte söylemelidir. Biri, imamından evvel tekbir alacak olsa namaza girmemiş olur.
- c) Tesbih ve tehlil ile başlamak caiz olsa bile efdal olan “Allahu Ekber” diye başlamaktır. Şafiilerce bundan başka lafız ile namaza girilmez.
- d) Gücü yetenin Arapça olarak getirmesi. Arapça’yı beceremeyen veya bilmeyenin bildiği lisan ile getirmesi caizdir.
- e) “Allah” ismi celilinin başındaki hemzeyi “Aallah “ diye, “Ekber” lafzının “be” sini de “Ekbaar” diye uzatmak namazı bozar. Çünkü her iki halde de mana değişmiş olur. Kasten söyleyen küfre girer. Birincisinde “Allah mı büyük?” diye sorulmakta, ikincisinde ise hâşâ davul manasına gelmektedir.
- f) “Alla Ekber” veya “Allahu ve ekber” şeklinde söylemek de caiz olmaz. Şafiilerce bilmeyenlerin haricinde “Allahuv ekber” demek de affedilmez.
- g) Gürültü ve sağırlık haricinde kendi işiteceği kadar bir sesle tekbir almak da şarttır. Lal olanlardan da böyle bir şart istenmemektedir.

3. Kıyam:

Ayakta durmak manasına gelen kıyam; tekbir getirdikten sonra farz olan kıraat miktarınca durmayı gerektirir. Bunun ölçüsü de, ellerini uzatan bir kimsenin elleri diz kapaklarına yetişmiyorsa ayakta durmuş demektir. Özür yokken dizinin birini büküp tek ayak üzere durmak mekruhtur. Nafile namazlarda ayakta durmak farz değildir.

4. Kıraat :

Kur’an’dan en az iki kelimeli bir ayet okumakla kıraat yerine gelmiş olur. Bunun şekli de, en az kendisi işitecek derecede sesli olmalıdır. Okuduğunu kendisi işitmez de sadece dil ile telâffuzda bulunursa namazı sahih olmaz. İmama uyan kimse, ister sesli okunan isterse sessiz okunan bir namaz olsun bir şey okumaz. Bu kıraatin, farz namazların en az iki rekatinde olması gerekmektedir. İster ilk iki rekatte, ister son iki rekatte, ister bir ila üçüncü rekatta, ister iki ila dördüncü rekatta okunsun farzıyet yerine gelmiştir. Vitir ve nafile namazların ise bütün rekatlarında kıraat farzdır. Kıraat derken zammı süre dediğimiz fatihadan sonra okunan ayetleri kastetmiyoruz. Kıraat denilince, fatiha veya Kur’anın başka ayetleri kastedilebilir. Yanlış anlamamak gerekir. Fatiha ve onu takiben okuduğumuz ayetleri okumak ve ilk iki rekata tahsis etmek ise vacibtir. Şafii’ye göre fatihayı okumak, hem de besmelesiyle, şedde ve mahreçleriyle farzdır. Zammı süre ise sünnettir.

5. Ruku' :

Elleri diz kaplara kadar uzatıp eğilmeye ruku' denir. Sünnet olan şekli; bel kafa ile dümdüz, yere paralel, 90 derecelik bir açı meydana getirmesi ve parmaklar açık bir şekilde diz kapaklarını kavramasıdır. Bayanlar bellerini bu şekilden daha az eğerbler.

6. Secde :

Her rekatte ardarda iki secde etmek de farzdır. Secdede alnın mutlaka yere gelmesi gerekir. Sadece alnı koyup ta burnu koymamak ise mekruhtur. Secdede alnın kapalı olması da mekruhtur. Şafii mezhebinde ise eğer alnın üzerini sarığın bükümü veya takke kapatmış da öylece secde edilirse caiz olmaz, namaz batıl olur. Buna dikkat etmeyen pek çok kardeşimiz bulunmaktadır. Dikkat edilmeyen hususlardan bir tanesi de secde esnasında ayakların yerden kesilmesi veya ayağın üst kısmı ile secde edilmesi. En az bir ayağın parmaklarının çoğunun alt kısmı yere gelmelidir. Hanefilerce sünnet olan elleri ve dizleri yere koymak ise Şafiilerce farzdır. Böylece hadisi şerifte zikredilen yedi kemik (alın, iki el, iki diz ve iki ayak uçları) üzerine secde etmek Şafiilerce farz kabul edilmiştir. Secde edilecek yer, sertliği hissedilecek derecede olmalıdır. Atılmış yün, saman, su gibi yerlere secde edilince eğer sona varıp karar kılınırsa caiz olur. Aksi halde alın karar kılmazsa batıl olur. Çuval içindeki hububat üzerine secde yapılır.

7. Ka'de-i Ahire :

Her namazın sonundaki oturuş da farzdır. Bunun en az miktarı tahiyyatı okuyacak kadar bir müddettir. Tahiyyatı okumak ise vacibtir. Şafiilerce tahiyyatı ve salavatı okumak ise farzdır. Ayrıca Şafiilerde, rükuda ve secdelerde sükun bulmak, rükudan ve ilk secdeden doğruluş ve bu doğruluşlarda vücudun sükunet bulması, namazın sonunda selam vermek ve bütün rükunleri sırasına göre yapmak da rükunlerdendir.

Namazın sahih olması için gerekli olan bu farzlar mazereti olmayanlar içindir. Yoksa özörlü olanlar için dinimiz kolaylıklar getirmiştir. Allah-u Teala kimseye kaldıramayacağı şeyi yüklemez. Namazı kılmamak için hiçbir mazeret yoktur. Ayakta kılamayan oturarak, oturarak kılamayan yan yatarak yan yatarak kılamayan sırt üstü yatarak ima ile de olsa "ima" nın en az şekli baş işaretleriyle kılmak) kılmalıdır. İma ile kılamayandan artık Cenab-ı Allah istemiyor. Şafii mezhebinde ise, başı ile kılamayan, kirpik ve göz işaretleriyle buna da gücü yetmeyen kalbi ile kılacaktır, hiç affı yoktur. Korkulu hallerde bile, cephede düşmanla karşı karşıya gelindiğinde bile Kur'an ve sünnet bize ne şekilde namaz kılınacağını bildirmiştir. Hal böyle olunca, ben yolcuyum, ben işçiyim, ben çalışıyorum veya başım ağrıyor gibi mazeretlerle namazı terk edenlerin vay haline. Sadece hayızlı, nifaslı kadınlarla deliler ve çocuklar namazdan muaftırlar. Tevbe edip namaza başlayanların da mutlaka namazlarını kaza etmeleri gerekmektedir.

M. Şükrü Dörtbudak

İstifade Edilen Eserler :

1. Kitabul Fıkh Alal Mezahib-ul Erbaa
2. Fetevay-i Hindiyye
3. Mülteka-l Ebhur
4. Kaynaklarıyla İslam Fıkhı - Celal Yıldırım
5. Büyük İslam İlmihali - Ö.Nasuhi Bilmen
6. Kitabul Kuduri
7. Nuru-l İdah
8. İslam İlmihali - A. Fikri Yavuz
9. Büyük Şafii İlmihali - Halil Günenç